

УДК 328.34:369.015.3

К.Б. ЛЕВЧЕНКО, докт. юрид. наук, проф.,
Кіровоградський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО МЕТОДОЛОГІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ГЕНДЕРНО- ПРАВОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ ДОПОМОГУ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ»

Ключові слова: методологія, гендерно-правова експертиза, законодавство України, допомога сім'ям з дітьми

Як зазначалось раніше, «серед сучасних наукових завдань, які постали сьогодні перед правовою наукою, варто виділити проблеми розробки теоретичних та методологічних засад здійснення гендерно-правової експертизи українського законодавства. Причому це завдання актуалізується як необхідністю розвитку гендерного права, логікою включення гендерної проблематики та гендерних аспектів до традиційних галузей права, так і практичними потребами» [1].

За останні роки в Україні прийнята низка нормативно-правових актів, які формулюють перед науковцями та органами державної влади завдання здійснення гендерно-правової експертизи національного законодавства. Серед них – Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок» [2], Державна програма сприяння впровадження гендерної рівності в українському суспільстві [3], Постанова Кабінету Міністрів України № 504 від 12.04.2006 р. «Про проведення гендерно-правової експертизи» [4], Наказ Міністерства юстиції № 42/5 від 12.05. 2006 р. «Деякі питання проведення гендерно-правової експертизи», який включає до себе «Інструкцію з проведення гендерно-правової експертизи»

та «Висновок гендерно-правової експертизи акта законодавства» [5]. Фахівцями Міністерства юстиції України в 2007 р. були розроблені та надруковані «Методичні рекомендації щодо проведення гендерно-правових експертиз» [6], в яких був запропонований певний алгоритм здійснення такої експертизи [6, с.15-20].

Запропонована класифікація етапів здійснення експертизи була доповнена автором, що знайшло відображення в наукових публікаціях [1], в аспекті конкретизації та деталізації, з врахуванням вже напрацьованого досвіду у здійсненні гендерно-правової експертизи.

Досвід роботи на запрошення Програми рівних можливостей ООН консультантом Міністерства юстиції України щодо здійснення гендерно-правової експертизи десяти законів України («Про зайнятість населення», «Про відпустки», «Про імміграцію», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про статус народного депутата України», «Про вибори народних депутатів України», «Про допомогу сім'ям з дітьми», «Про статус гірських населених пунктів», «Про військовий обов'язок та військову службу», «Про соціально-правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей») в вересні-листопаді 2007 р. дав можливість не тільки розробити та запропонувати нову класифікацію етапів здійснення гендерно-правової, але й апробувати її на практиці.

Її аналіз вже був оприлюднений автором у попередній публікації [1], тому в цій статті ми плануємо проаналізувати можливості його застосування на прикладі здійснення гендерно-правової експертизи Закону України «Про допомогу сім'ям з дітьми» [7], відповідно до запропонованої нами класифікацію етапів здійснення гендерно-правової експертизи, яка знайшла детальне описання в статті «До методології проведення гендерної експертизи українського законодавства». Наведемо повторно таблицю.

Таблиця 1 - Класифікація етапів здійснення гендерно-правової експертизи

Етапи гендерно-правової експертизи відповідно до «Методичні рекомендації щодо проведення гендерно-правових експертиз»	Запропонована нова класифікація етапів здійснення гендерно-правової експертизи
1-й етап. Формування гендерної чутливості експерта	Підготовчий етап (за межами здійснення гендерно-правової експертизи) Формування гендерної чутливості експерта
	1-й етап. Опанування теорії та практики здійснення гендерно-правової експертизи нормативно-правових актів. Знайомство з попереднім досвідом здійснення гендерно-правової експертизи
2-й етап. З'ясування кола суспільних відносин та сфер суспільно активності (соціальної, політичної, економічної, екологічної тощо), які є предметом аналізованого законопроекту.	2-й етап. Опис предмету відання Закону, або іншими словами «предмету регулювання аналізованого закону та суміжних галузей суспільних відносин»
	3-й етап. Аналіз міжнародних документів, які формулюють стандарти гендерної рівності взагалі та у сфері регулювання Закону.
3-й етап. З'ясування мети (спрямованості) аналізованого законодавчого акту, передбачених ним принципів засад правового регулювання та детальний аналіз норм законодавчого акту, ефективності їх реалізації.	4-й етап. Детальний аналіз тіла Закону на предмет виявлення статей та положень, які мають відношення до проблем гендерної рівності.
	5-й етап. Пошук дотичних Законів та інших нормативно-правових актів, які доповнюють або тлумачать положення Закону (постанови Кабінету Міністрів України, відомчі накази, інструкції, колективні договори тощо) та їх гендерно-правова експертиза. Цей етап є факультативним.
	6-й етап. Аналіз вибраних дотичних до законів нормативно-правових актів на предмет наявності положень, які мають відношення до проблем здійснення та забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок. Цей етап є факультативним.
	7-й етап. Типологізація висновків з аналізу положень статей Закону України
	8-й етап. Можливості і шляхи перевірки закону та моніторинг його виконання. Цей етап є факультативним.
4-й етап. Підготовка експертного висновку.	9-й етап. Підготовка експертного висновку.
	10-й етап. Розповсюдження інформації щодо експертного висновку.

Проілюструємо можливості застосування запропонованої класифікації етапів здійснення гендерно-правової експертизи на прикладі Закону України «Про допомогу сім'ям

з дітьми».

1-й етап. Опанування теорії та практики здійснення гендерно-правової експертизи нормативно-правових актів. Знайомство з попереднім досвідом здійснення гендерно-правової експертизи

Перед здійсненням гендерно-правової експертизи Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» доцільно познайомитися з досвідом та результатами експертизи соціального законодавства України, яка здійснювалася в 2000-2001 рр. в рамках програми ПРООН і знайшла відбиття в книзі Н. Болотіної «Соціальне законодавство України. Гендерна експертиза» [8]. Без сумніву з того часу відбулися певні, в тому числі й позитивні зміни в законодавстві України в цій сфері, вносилися зміни і до цього законодавчого акту. Однак, загально-методологічні підходи, які знайшли відображення в книзі Н. Болотіної залишаються актуальними.

2-й етап. Опис предмету відання Закону, або іншими словами «предмету регулювання аналізованого закону та суміжних галузей суспільних відносин»

Предмет регулювання будь-якого закону вказується в його преамбулі, визначення з якої й доцільно брати за основу. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» відповідно до Конституції України встановлює гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання державної грошової допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів та віку дітей і спрямований на забезпечення пріоритету державної допомоги сім'ям з дітьми у загальній системі соціального захисту населення.

Відповідно до загальних рекомендацій до гендерно-правової експертизи законодавчих актів, на другому етапі важливо зробити наступне:

1. Зібрати існуючу статистику яка стосується кількості сімей, які отримують визна-

чені в законі види допомоги¹.

2. Визначити обсяги фінансування цієї допомоги.

3. Визначити кількість сімей, в яких дитину (дітей) виховує одна мати чи один батько.

4. Визначити коло зацікавлених у здійсненні такої експертизи осіб та організацій – Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерство праці та соціальної політики України, обласні державні адміністрації.

5. Визначити ті органи державної влади (місцевого самоврядування), які здійснюють нагляд за дотриманням положення цього Закону.

6. Визначити коло організацій, установ, фахівців, які можуть надати допомогу в організації та проведенні гендерно-правової експертизи, особливо в цьому можуть допомогти дитячі громадські організації.

7. Визначити профільний комітет Верховної Ради України - з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму. Крім цього, важливу роль відіграє Комітет з питань охорони здоров'я, материнства та дитинства, який був профільним для цього Закону до 2006 р.

8. З'ясувати, чи проводився моніторинг виконання цього закону та в разі позитивної відповіді його результати.

9. Дані досліджень, які проводилися по вивченню суспільних відносин, які регулюються Законом, соціологічні дані тощо. Дослідження могли проводитися Державним інститутом проблем сім'ї та молоді Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Українським інститутом соціальних досліджень, громадськими організаціями.

Навіть без проведення ретельного ознайомлення з законом, вже з самої його назви

¹ Щодо статистики, варто зауважити, що під час проведення постатейного аналізу законодавчого акту може з'явитися потреба в отриманні додаткової статистичної інформації в розрізі кожної із статей. Така статистика може бути відсутньою. Саме тому, необхідність збирання подібної статистичної інформації може бути однією з рекомендацій гендерно-правової експертизи.

та визначення сфери суспільних відносин, які він регулює, зрозуміло, що він відіграє важливу роль в забезпеченні рівних прав та можливостей чоловіків та жінок (або навпаки, в їх незабезпеченні) і потребує ретельної експертизи.

3-й етап. Аналіз міжнародних документів, які формують стандарти гендерної рівності взагалі та у сфері регулювання Закону.

Робота з міжнародними документами може бути поділена на дві складові частини:

- робота з документами, які формують загальні стандарти гендерної рівності;
- робота з документами, які формують стандарти гендерної рівності в контексті досліджуваної сфери соціальних відносин.

Зрозуміло, що найбільший обсяг становить перша група документів, які названі в «Методичних рекомендаціях» [5, с.16]. Документи, що мають розглядатися: Загальна декларація прав людини, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Міжнародний Пакт про громадянські та політичні права, Конвенція МОП № 156 про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі з сімейними обов'язками, Рекомендації Ради Європи

При аналізі цього Закону варто звернути увагу на Конвенцію МОП № 156 про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі з сімейними обов'язками [9].

Особливу увагу необхідно звернути при цьому на такі статті Конвенції:

Стаття 5. Вживаються також усі заходи, що відповідають національним умовам і можливостям, для того щоб:

- а) враховувати потреби трудящих із сімейними обов'язками при плануванні заходів на місцевому рівні;
- б) розвивати або сприяти розвитку державних або приватних служб побуту, таких як установи й служби по догляду за дітьми та наданню допомоги сім'ям.

Стаття 6. Компетентні влада та органи

кожної країни вживають відповідних заходів для заохочення розвитку інформації та освіти, що сприяють ширшому розумінню громадськістю принципу рівного ставлення і рівних можливостей для трудящих чоловіків і жінок і проблем трудящих із сімейними обов'язками, а також для заохочення громадської думки, що сприяє вирішенню цих проблем.

Стаття 7. Вживаються всі заходи, що відповідають національним умовам і можливостям, зокрема й заходи в галузі професійної орієнтації та підготовки, які б давали трудящим із сімейними обов'язками змогу почати або продовжувати трудову діяльність, а також відновлювати її після відсутності на роботі у зв'язку із цими обов'язками.

4-й етап. Пошук дотичних Законів та інших нормативно-правових актів, які доповнюють або тлумачать положення Закону (постанови Кабінету Міністрів України, відомчі накази, інструкції, колективні договори тощо) та їх гендерно-правова експертиза.

Цей етап є важливим, оскільки національне законодавство складається у великому обсязі з підзаконних нормативно-правових актів, постанов та розпоряджень, Кабінету Міністрів України, Рішення Конституційного Суду, відомчих наказів та інших документів. Саме вони досить часто конкретизують норми, які сформульовані в законах.

Приклад 1. Рішення Конституційного Суду № 6-рн/2007 від 09.07.2007 р.

Приклад 2. Порядок виплати допомоги при народженні дитини, який визначається Кабінетом Міністрів України, згідно із Законом № 489-У від 19.12.2006 р.

Приклад 3. Закон України «Про прожитковий мінімум».

5-й етап. Детальний аналіз тіла Закону на предмет виявлення статей та положень, які мають відношення до проблем гендерної рівності [1].

При проведенні аналізу статей необхідно звернути увагу на наступні:

Стаття 1. Право сімей з дітьми на державну допомогу

Відповідно до статті 1, усі громадяни України, в сім'ях яких виховуються та проживають неповнолітні діти, мають право на державну допомогу у випадках та на умовах, передбачених цим Законом та іншими законами України. Таким чином, стаття 1 не встановлює обмеження лише для жінок (матерів), а забезпечує правові гарантії для отримання допомоги і жінкам, і чоловікам.

Стаття 3. Види державної допомоги сім'ям з дітьми

«Відповідно до цього Закону призначаються такі види державної допомоги сім'ям з дітьми:

- 1) допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;
- 2) одноразова допомога при народженні дитини;
- 3) допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- 4) допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
- 5) допомога на дітей одиницям матерям; (Частина першу статті 3 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 49-IV від 04.07.2002 р. - набирає чинності з 1 січня 2003 року)».

Норми цієї статті мають бути проаналізовані окремо:

1. Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами правовим забезпеченням права жінок на материнство. Не визначається як дискримінація, позитивна дискримінація, а є окремим видом правової норми, яка забезпечує рівні права та можливості жінок та чоловіків.
2. Одноразова допомога по догляду за дитиною. Є правовим забезпечення підтримки сімей з дітьми.
3. Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трьохрічного віку. З точки зору гендерної рівності має встановлюватися будь-якому члену родини, який наглядає за дитиною. В цьому аспекті статті, які регламентують ці види допомоги потребують ретельної гендерної експертизи.
4. Допомога на дітей, над якими встановлено опіку та піклування. З точки зору гендерної рівності має встановлюватися будь-

якому члену родини, який наглядає за дитиною. В цьому аспекті статті, які регламентують ці види допомоги потребують ретельної гендерної експертизи.

5. Допомога на дітей одиницям матерям. Цю норму не можна віднести до захисту материнства, оскільки об'єктом надання допомоги є не дорослі особи, а дитина. Суть цієї норми полягає в тому, щоб допомогти дітям, які виховуються одиницями батьками. Але, відповідно до закону, вона може надаватися одиницям матерям, при цьому не враховуються ті діти, які виховуються одиницями батьками. Тому ця норма є гендерно-дискримінаційною для чоловіків, які самостійно виховують дітей.

Для аналізу цієї статті необхідна статистика щодо кількості отримувачів цих видів допомоги.

Стаття 4. Джерела покриття витрат на виплату державної допомоги сім'ям з дітьми

«Покриття витрат на виплату державної допомоги сім'ям з дітьми здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України у вигляді субвенцій до місцевих бюджетів.

Порядок покриття витрат, передбачений частиною першою цієї статті, не стосується виплат допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам з числа військовослужбовців Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, військ цивільної оборони, інших військових формувань, а також Державної спеціальної служби транспорту та з числа осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ. Покриття витрат на виплату зазначеного виду державної допомоги цим категоріям жінок здійснюється за рахунок відповідних бюджетів. (Частина друга статті 4 із змінами, Законами № 662-IV від 03.04.2003 р., № 3200-IV від 15.12.2005 р., № 3428-IV від 09.02.2006 р.).

Ця стаття показує, що існують різні джерела для виплат державної допомоги сім'ям з

дітьми – кошти Державного бюджету України, а також з бюджетів Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, військ цивільної оборони, інших військових формувань, а також Державної спеціальної служби транспорту, Міністерства внутрішніх справ.

Тому закономірно виникає питання щодо «рівноцінності» таких джерел виплат та отримання рівних прав та можливостей отримувачів допомоги. Однаковості виплат? Вчасності виплат? Складності (легкості) процедури оформлення документів для отримання допомоги. Чи правильно це? Може, якщо держава гарантує ці види допомоги, вони мають здійснюватися з Державного бюджету? Крім того важливо проаналізувати, чи не впливає така ситуація в існуванні різних джерел в отриманні допомоги на ставлення у «силових» структурах до служби жінок та виконання сімейних обов'язків працівниками. По цій статті необхідна статистика щодо кількості отримувачів допомоги з Державного бюджету та з бюджетів названих відомств.

Стаття 5. Органи, що призначають і здійснюють виплату державної допомоги сім'ям з дітьми

«Всі види державної допомоги сім'ям з дітьми, крім допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам, зазначеним у частині другій статті 4 цього Закону, призначають і виплачують органи соціального захисту населення за місцем проживання батьків (усиновителів, опікуна, піклувальника).

Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам, зазначеним у частині другій статті 4 цього Закону, призначається і виплачується за місцем основної роботи (служби)».

Відносно статті 5 виникає те ж саме коло запитань, що й проведенні гендерно-правового аналізу попередньої статті.

Стаття 6. Термін розгляду документів для призначення державної допомоги сім'ям з дітьми

Стаття 6 зазначає, що документи на отримання

допомоги може подавати будь-яка особа, яка претендує на отримання такої допомоги. Таким чином, це може бути не лише матір, але й батько дитини. Таким чином, стаття забезпечує рівне ставлення до подружжя у праві отримання допомоги.

Стаття 7. Право на допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами

Право на державну допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами мають за цим Законом всі жінки (у тому числі неповнолітні), які не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Необхідно проаналізувати чи є рівний доступ до отримання державної допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами у жінок, які застраховані та не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування і що воно означатиме в контексті аналізованого Закону.

Стаття 8. Умови надання і тривалість виплати допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами

Стаття 8 потребує ретельного аналізу. Багато положень цієї статті по-різному впливають на становище жінок та чоловіків.

Стаття 9. Розмір допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами

«Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами надається у розмірі 100 відсотків середньомісячного доходу (стипендії, грошового забезпечення, допомоги по безробіттю тощо) жінки, але не менше 25 відсотків від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для працездатної особи із розрахунку на місяць».

Стосовно статті 9 виникає питання щодо правомірності визначення допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами у розмірі не менше 25 % від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для працездатної особи із розрахунку на місяць. Тобто надаючи допомоги по вагітності та пологам, держава не забезпечує навіть необхідного прожиткового мінімуму.

Стаття 10. Право на одноразову допо-

могу при народженні дитини

Важливо, що в статті 10 визначається не лише можливість матері, але й батька (усиновителя, опікуна) на отримання такої допомоги. Але знову в цій статті мова йде про страхування в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Таким чином, норму цієї статті можна охарактеризувати як гендерно-симетричну, таку, яка забезпечує гендерну рівність. При проведенні аналізу варто з'ясувати кількість чоловіків, які скористалися можливістю отримати таку допомогу. Скоріше за все, статистика покаже, що чоловіку дуже рідко користуються задекларованими в Законі можливостями. Таким чином, за наслідками ця норма є гендерно-асиметричною.

Крім того, потрібно з'ясувати, чи не порушуються права громадян, які застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Стаття 11. Умови призначення одноразової допомоги при народженні дитини

Стаття 11 містить норму, відповідно до якої «одноразова допомога при народженні дитини призначається за умови, якщо звернення за її призначенням надійшло не пізніше шести місяців з дня народження дитини».

Наскільки ця норма забезпечує не тільки гендерну рівність, але й права жінок взагалі. Чи не є встановлення терміну подання документів з боку держави протягом 6 місяців порушення права в першу чергу жінок, але й молодих батьків, на отримання допомоги. В цьому контексті потрібна статистика кількості (у порівнянні) народжених дітей та кількості фактів подання документів на подання допомоги.

Щодо забезпечення прав жінок неможна не забувати, що в документах Ради Європи зазначається, що політика сприяння гендерної рівності не відмінняє заходів щодо поліпшення становища жінок.

Стаття 13. Право на допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку

Аналіз необхідно здійснювати в тому ж

ракурсі, що й статті 10.

Стаття 14. Умови призначення допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку

Ретельного аналізу потребує наступне положення статті 14:

«Матерям, які мають дітей віком до трьох років і одночасно продовжують навчання з відривом від виробництва, допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трьох років призначається в повному розмірі». Чи не має розповсюджуватися це правило і на батька? Це потрібно довести або навпаки спростувати.

Розділ Закону «Допомога на дітей одиноким матерям» - статті 18-1 -18-3

Назва статей розділу не відповідає змісту статей: в тексті статей мова йде не лише про матерів, але й про батьків, що потребує змін.

При здійсненні гендерної експертизи законодавчих актів виявляється коло проблем та питань, які не відносяться безпосередньо до гендерної проблематики, але тісно пов'язані з нею. Їх, з нашої точки зору, варто також відображати при аналізі законів у висновках про здійснення експертизи.

Наведемо лише один приклад, який постав при аналізі статті 8 Закону України «Про допомогу сім'ям з дітьми» «Умови надання і тривалість виплати допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами».

«Особам, які усиновили або взяли під опіку дитину протягом двох місяців з дня її народження, допомога у зв'язку з вагітністю та пологами надається на підставі рішення про усиновлення або встановлення опіки за період з дня усиновлення чи встановлення опіки і до закінчення строку післяпологової відпустки».

Практики, які займаються проблемами усиновлення, знають, що практично нереально усиновити дитини протягом лише двох місяців після її народження. Біологічним батькам (матері) дається певний термін для роздум. Після цього дається термін на оформлення документів, так що на практиці реально мало (чи взагалі вони відсутні). Тому

потрібний аналіз того, чи працює взагалі ця норма статті і яким чином вона допомагає громадянам України та усиновленим дітям.

Ми не ставили за мету в цій статті зробити повний гендерно-правовий аналіз Закону України «Про допомогу сім'ям з дітьми», а лише окреслити коло тих важливих питань, які варто аналізувати при роботі з кожною із статей Закону. Для здійснення ефективної гендерно-правової експертизи українського законодавства, ця сфера правової теорії та діяльності потребує подальших наукових розробок, особливо на межі правової та соціальної науки. Сьогодні українські правники роблять лише перші кроки в цій сфері. Але від результативності цих кроків залежить процес вдосконалення законодавства України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левченко К.Б. До методології проведення гендерно-правової експертизи українського законодавства // Форум права. –2008. -№ 1. –С.285-295 [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/081kbeuz.pdf>.

2. Закон України «Про забезпечення рівних прав та рівних можливостей чоловіків та жінок». –К., 2005.

3. Державна програма сприяння впровадження гендерної рівності в Україні.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про проведення гендерно-правової експертизи» від 12.04.2006 р., № 504.

5. Наказ Міністерства юстиції «Деякі питання проведення гендерно-правової експертизи» від 12.05. 2006 р., № 42/5.

6. Методичні рекомендації щодо проведення гендерно-правових експертиз. –Київ, ПРООН, 2007.

7. Закон України «Про допомогу сім'ям з дітьми».

8. Болотіна Н. Соціальне законодавство України. Гендерна експертиза. –Київ: Логос, 2001.

9. Конвенція МОП № 156 про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі з сімейними обов'язками.

Левченко К.Б. До методології здійснення гендерно-правової експертизи Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» // Форум права. -2008. -№ 2. –С.315-322 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/081kbszd.pdf>

Запропоновані принципи нової класифікації етапів гендерно-правової експертизи застосовані на прикладі здійснення гендерно-правової експертизи Закону України «Про допомогу сім'ям з дітьми».

Левченко Е.Б. К методологии осуществления гендерно-правовой экспертизы Закона Украины «О государственной помощи семьям с детьми»

Предложенные принципы новой классификации этапов гендерно-правовой экспертизы применены на примере осуществления гендерно-правовой экспертизы Закона Украины «О помощи семьям с детьми».

Levchenko E.B. To methodology of realization gender-legal examinations of the Law of Ukraine «About the state help to families with children»

The offered principles of new classification of stages gender-legal examinations are applied on an example of realization gender-legal examinations of the Law of Ukraine «About the help to families with children».